

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова
доктор фізико-математичних наук,
професор

_____ Г. М. Торбін

«28» березня 2024 р.

ПРОГРАМА

вступного випробування зі спеціальності
для вступників на третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти
для здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD)
галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки
спеціальність 054 Соціологія

Київ – 2024 р.

Програма вступного іспиту в аспірантуру з соціології для здобувачів наукового ступеня доктора філософії з соціології за спеціальністю 054 Соціологія. – К.: УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024.

Укладачі:

Доктор історичних наук, професор Євтух Володимир Борисович, професор кафедри соціології та публічних комунікацій факультету соціології та соціальної політики УДУ імені Михайла Драгоманова.

Доктор соціологічних наук, професор Чернова Катерина Олексіївна, професор кафедри соціології та публічних комунікацій факультету соціології та соціальної політики УДУ імені Михайла Драгоманова.

Кандидат соціологічних наук, доцент Булатевич Микола Миколайович, доцент кафедри соціології та публічних комунікацій факультету соціології та соціальної політики УДУ імені Михайла Драгоманова.

Кандидат історичних наук, доцент Черній Людмила Віталіївна, завідувачка кафедри соціології та публічних комунікацій факультету соціології та соціальної політики УДУ імені Михайла Драгоманова.

**Рекомендовано Вченою радою УДУ імені Михайла Драгоманова
(протокол № 8 від 28 березня 2024 р.)**

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Сучасна підготовка фахівців з соціології як галузі теоретичних досліджень та розробки і проведення соціологічних досліджень ґрунтується на інтеграції наукового знання в систему освіти, що сприяє отриманню високого рівня професійної підготовки, оволодінню глибокими знаннями основ наукового світогляду, широкою ерудицією та культурою. Програма призначена для вступників на навчання для здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 054 «Соціологія».

Метою програми є надання вступникам інформації щодо змісту навчального матеріалу, перевірка знань з якого відбувається під час фахового вступного випробування для вступу на навчання для здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 054 «Соціологія».

Фахове вступне випробування для вступу на навчання для здобуття доктора філософії за спеціальністю 054 «Соціологія» є усним.

Кожний абітурієнт під час проведення екзамену отримує індивідуальний екзаменаційний білет, який включає три відкриті питання.

Критерії оцінювання знань студентів

Порядок переведення рейтингових показників у оцінки ECTS

Підсумковий рейтинговий бал	Підсумкова оцінка за шкалою ECTS	Традиційна екзаменаційна оцінка
90-100	A	відмінно
80-89	B	добре
70-79	C	
65-69	D	задовільно
60-69	E	
35-59	FX	незадовільно, з можливістю повторного складання екзамену
0-34	F	незадовільно, з обов'язковим повторним вивченням курсу

В залежності до наказів ректора, які можуть передбачати дистанційну форму складання підсумкової атестації, екзамен може складатися із застосуванням відео зв'язку з використанням програми Google Meet, Zoom.

Зміст програми вступного випробування визначено відповідно до вимог, що висуваються до обсягу знань, умінь та навичок випускників магістратури спеціальності 054 Соціологія та споріднених спеціальностей.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

Тема 1. Соціологія як наука.

Місце і роль соціології в системі наук про суспільство. Предмет і об'єкт соціології. Функції, принципи, методи, категорії соціології, основні закони

соціології. Структура соціологічного знання: теоретична соціологія, спеціальні соціологічні теорії, прикладна соціологія. Макро - і мікросоціологічні рівні вивчення суспільства

Тема 2. Історія розвитку соціології в країнах Західної Європи, США та в Україні.

Передумови виникнення соціології як науки. Етапи розвитку і становлення соціології. Загальні положення соціологічних поглядів О. Конта, Г. Спенсера, Е. Дюркгейма, М. Вебера, В. Парето. Зародження та розвиток української соціології. Політична соціологія М. Драгоманова. Українська ідея М. Грушевського. Ідея національної держави В. Липинського. Сучасний етап розвитку соціологічної науки. Новітні соціологічні теорії: «теорія системи», «раціонального вибору», «теорія обміну», сучасні теорії фемінізму, постмодерністські соціологічні теорії.

Тема 3. Суспільство як соціальна система.

Зміст поняття «суспільство», його сутнісна характеристика. Системний підхід до вивчення суспільства в соціології. Базисні компоненти суспільного життя: соціальні процеси, взаємодії, відносини та зміни; соціальні спільноти та соціальні інститути; соціальний зв'язок і контроль. Сутнісні риси суспільства, проблема типологізації суспільств. Характерні риси і тенденції постіндустріального суспільства.

Тема 4. Історичні типи суспільства: критерії його типологізації.

Традиційне суспільство. Суспільство кероване зсередини. Суспільство, кероване ззовні. Просте суспільство. Складне суспільство. Характерні ознаки постіндустріального суспільства. Ознаки індустріального суспільства. Сутність громадянського суспільства. Тема 1.5. Тенденції функціонування та розвитку сучасного суспільства. Сутність, види, тенденції суспільних змін. Модернізація та трансформація суспільства: види, сутність, форми вияву. Сутність, фактори, форми вияву глобалізації як соціально-історичного явища. Глобалізаційні процеси у сучасному світі.

Тема 5. Соціальна структура та соціальна стратифікація. Соціальна структура суспільства та її складові.

Соціальна стратифікація та соціальна мобільність. Соціальна взаємодія, соціальний контроль та соціальні відносини. Соціальні інститути і соціальні організації: функції та види. Соціальна структура українського суспільства, тенденції її розвитку. Процес модернізації та стратифікаційні зміни в сучасному українському суспільстві: проблеми та умови їх вирішення.

Тема 6. Соціальна мобільність. Соціальна маргінальність.

Поняття соціальної мобільності. Види соціальної мобільності. Інтенсивність мобільності. Поняття маргінальності. Ознаки маргінальності. Рольові конфлікти. Маргінальна поведінка. Маргінальність в Україні.

Тема 7. Соціологія особистості. Поняття особистості в соціології.

Особистість як об'єкт і суб'єкт соціальних відносин, її місце в системі соціальних зв'язків. Соціальна структура та типологія особистості. Процес соціалізації: етапи, компоненти. Соціальна поведінка та фактори її формування. Соціальний статус і соціальна роль особистості, шляхи їх набуття. Вербальне і невербальне спілкування з різними групами особистостей. Девіантна поведінка особистості, її причини та види.

Тема 8. Соціологія громадської думки.

Поняття громадської думки. Канали висловлювання громадської думки. Зрілість громадської думки. Маніпулювання громадською думкою. Функціонування громадської думки. Громадська думка в Україні. Механізми дослідження громадської думки.

Тема 9. Методика організації соціологічних досліджень.

Особливості підготовки і проведення соціологічного дослідження. Програма соціологічного дослідження, компоненти, етапи. Поняття вибірки. Методи збирання соціологічної інформації. Опитування та його види. Спостереження та його види. Експериментальні методи в соціології. Методи обробки та аналізу емпіричних даних. Процедура інтерпретації результатів соціологічних досліджень. Комп'ютерні програми обробки соціологічних даних. Підготовка практичних рекомендацій.

Критерії рейтингової системи оцінювання

Рівень знань	Оцінка за 100-бальною шкалою	Критерії оцінювання відповіді
--------------	------------------------------	-------------------------------

Творчий рівень	90 – 100 (А)	Відповідь студента: містить повний, розгорнутий, правильний виклад матеріалу з поставленого питання; демонструє знання основних понять і категорій та взаємозв'язку між ними, вірне розуміння змісту основних теоретичних положень; вказує на вміння давати змістовний та логічний аналіз матеріалу з поставленого питання; демонструє знання різних наукових концепцій та підходів щодо певної науково-теоретичної чи науково-практичної проблеми, пов'язаної з поставленим питанням; здатність робити власні висновки в разі неоднозначності, спірного чи проблемного характеру поставленого питання чи проблеми.
Високий рівень	80 – 89 (В)	Студент дав досить змістовну відповідь на поставлене питання, але відповідь містить наступні недоліки: недостатня повнота, незначні неточності чи прогалини при поясненні того чи іншого аспекту питання; недостатньо детально розкритий предмет запитання, а основні поняття носять тезисний характер.
Достатній рівень	79-70 (С)	Студент дав відповідь на поставлене питання, однак допустив незначні помилки як змістовного характеру, так і при оформленні відповіді на питання, а саме: відтворює основні поняття поверхово, не виокремлює взаємозв'язки; окремі формулювання є нечіткими; міститься інформація, котра не відноситься до змісту екзаменаційного питання;
Задовільний рівень	65 – 69 (Д)	Студент дав відповідь на поставлене питання, однак допустив суттєві помилки як змістовного характеру, так і при оформленні відповіді на питання, а саме: зміст відповіді свідчить про прогалини у знаннях з відповідного питання або ж про невірне розуміння окремих аспектів поставленого питання; відповідь викладена недостатньо аргументовано та/або з порушенням правил логіки при поданні матеріалу.

Задовільний рівень	60 - 64 (E)	Студент дав відповідь на поставлене питання, однак допустив грубі помилки як змістовного характеру, так і при оформленні відповіді на питання, а саме: відповідь не містить аналізу проблемних аспектів поставленого питання, свідчить про недостатню обізнаність з основними науковими теоріями і концепціями, що стосуються відповідного питання; обґрунтування відповіді до ситуаційного завдання є слабко аргументованим і/або в окремих аспектах алогічним.
Низький рівень	35 – 59 (FX)	Студент володіє частиною навчального матеріалу, а саме: поверхово й фрагментарно дає відповідь на питання; відповіді на деякі питання відсутні; відповідь не містить логічної послідовності, відсутні взаємозв'язки змістовного характеру.
Незадовільний рівень	0 – 34 (F)	Студент взагалі не відповів на питання, або його відповідь є неправильною, тобто містить грубі змістовні помилки щодо принципів аспектів поставленого питання. Аргументація відсутня взагалі або ж є абсолютно безсистемною чи алогічною. Відповідь на ситуативне завдання є необґрунтованою та алогічною.

Оцінювання рівня знань студентів проводиться кожним із членів предметної комісії окремо, відповідно до критеріїв оцінювання. Загальний бал оцінювання рівня знань студента виводиться за результатами обговорення членами комісії особистих оцінок відповідей. Бали (оцінки) фахового вступного іспиту виголошуються головою предметної комісії усім абітурієнтам після закінчення екзамену.

ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

1. Місце і роль соціології в системі наук про суспільство.
2. Предмет і об'єкт соціології. Функції, принципи, методи, категорії соціології, основні закони соціології.
3. Структура соціологічного знання: теоретична соціологія, спеціальні соціологічні теорії, прикладна соціологія.
4. Макро - і мікросоціологічні рівні вивчення суспільства.
5. Передумови виникнення соціології як науки.
6. Етапи розвитку і становлення соціології. Загальні положення соціологічних поглядів О. Конта, Г. Спенсера, Е. Дюркгейма, М. Вебера, В. Парето.

7. Зародження та розвиток української соціології. Політична соціологія М. Драгоманова.
8. Українська ідея М. Грушевського. Ідея національної держави В. Липинського.
9. Сучасний етап розвитку соціологічної науки.
10. Новітні соціологічні теорії: «теорія системи», «раціонального вибору», «теорія обміну», сучасні теорії фемінізму, постмодерністські соціологічні теорії.
11. Зміст поняття «суспільство», його сутнісна характеристика.
12. Системний підхід до вивчення суспільства в соціології. Базисні компоненти суспільного життя: соціальні процеси, взаємодії, відносини та зміни; соціальні спільноти та соціальні інститути; соціальний зв'язок і контроль.
13. Сутнісні риси суспільства, проблема типологізації суспільств.
14. Характерні риси і тенденції постіндустріального суспільства.
15. Традиційне суспільство. Суспільство кероване зсередини. Суспільство, кероване ззовні. Просте суспільство. Складне суспільство.
16. Характерні ознаки постіндустріального суспільства. Ознаки індустріального суспільства.
17. Сутність громадянського суспільства.
18. Сутність, види, тенденції суспільних змін.
19. Модернізація та трансформація суспільства: види, сутність, форми вияву.
20. Сутність, фактори, форми вияву глобалізації як соціально-історичного явища. Глобалізаційні процеси у сучасному світі.
21. Соціальна стратифікація та соціальна мобільність.
22. Соціальна взаємодія, соціальний контроль та соціальні відносини.
23. Соціальні інститути і соціальні організації: функції та види.
24. Соціальна структура українського суспільства, тенденції її розвитку.
25. Процес модернізації та стратифікаційні зміни в сучасному українському суспільстві: проблеми та умови їх вирішення.
26. Поняття соціальної мобільності.
27. Види соціальної мобільності.
28. Інтенсивність мобільності.
29. Поняття маргінальності. Ознаки маргінальності.
30. Рольові конфлікти. Маргінальна поведінка.
31. Маргінальність в Україні.
32. Особистість як об'єкт і суб'єкт соціальних відносин, її місце в системі соціальних зв'язків.
33. Соціальна структура та типологія особистості.

- 34.Процес соціалізації: етапи, компоненти. Соціальна поведінка та фактори її формування.
- 35.Соціальний статус і соціальна роль особистості, шляхи їх набуття.
- 36.Вербальне і невербальне спілкування з різними групами особистостей.
- 37.Девіантна поведінка особистості, її причини та види.
- 38.Поняття громадської думки. Канали висловлювання громадської думки. Зрілість громадської думки.
- 39.Маніпулювання громадською думкою. Функціонування громадської думки.
40. Громадська думка в Україні. Механізми дослідження громадської думки.
- 41.Особливості підготовки і проведення соціологічного дослідження.
- 42.Програма соціологічного дослідження, компоненти, етапи.
- 43.Поняття вибірки. Методи збирання соціологічної інформації.
- 44.Опитування та його види.
- 45.Спостереження та його види.
- 46.Експериментальні методи в соціології.
47. Методи обробки та аналізу емпіричних даних.
- 48.Процедура інтерпретації результатів соціологічних досліджень.
- 49.Комп'ютерні програми обробки соціологічних даних.
- 50.Підготовка практичних рекомендацій.
- 51.Сутність соціальної структури суспільства.
- 52.Соціальний розвиток і соціальний прогрес. Соціальні зміни та соціальна стабільність.
- 53.Підготовка аналітичних звітів соціологічного дослідження.
- 54.Експертне опитування як кількісний метод збору соціологічної інформації.
- 55.Спостереження як кількісний метод збору соціологічної інформації
- 56.Види соціологічних досліджень.
- 57.Опитування як кількісний метод збору соціологічної інформації
- 58.Анкетування як вид опитування.
- 59.Поняття спільноти і суспільства у соціології Ф. Тьонніса.
- 60.Теорії конфлікту.
- 61.Соціологічна структура особистості.
- 62.Інтерв'ю як вид опитування.
- 63.Зімелівська концепція соціальної диференціації.
- 64.Соціологічне поняття соціальних змін.
- 65.Кількісні методи збору соціологічної інформації.
- 66.Етнонаціональна структура українського суспільства.
- 67.Теоретичні основи обробки соціологічної інформації.
- 68.Шлюбно-сімейні стосунки в дослідженнях соціологів.

69. Теорія циркуляції еліт.
70. Exit-poll як вид опитування.
71. Символічний інтеракціонізм Дж. Міда.
72. Культура як соціальний феномен. Структура та функції.
73. Моніторингове соціологічне дослідження
74. Теорії походження суспільства.
75. Становлення та розвиток соціології громадської думки.
76. Маркетингове соціологічне дослідження.
77. Державна освітня політика України на сучасному етапі.
78. Девіантна поведінка і соціальний контроль.
79. Омнібус як вид соціологічне дослідження.
80. Соціальні інститути. Види та функції.
81. Програма соціологічного дослідження.
82. Поняття та складові соціального контролю.
83. Американська соціологія кінця ХІХ - початку ХХ століття.
84. Вибірка в соціологічному дослідженні.
85. Концепція соціального обміну.
86. Біографічні дослідження.
87. Недержавна освіта в Україні: тенденції та перспективи розвитку.
88. Метод групових дискусій у соціології.
89. Сутність та специфіка методу фокус-групи.
90. Масова поведінка та її форми.
91. Основні процедури статистичного аналізу.
92. Соціологічні погляди представників Франкфуртської школи.
93. Нарративне інтерв'ю.
94. Теорії структурного функціоналізму.
95. Форми соціальних змін.
96. Сутність та структура соціологічного дослідження.
97. Соціологічне вивчення економічної поведінки.
98. Проблеми глобалізації в сучасних соціологічних теоріях.
99. Сутність та типологія соціологічних досліджень.
100. Основні теорії масових комунікацій.
101. Соціальні типи особистості.
102. Соціологічні методи збору інформації.
103. Теорії натовпу.
104. Статистичний аналіз динаміки соціальних явищ і процесів.
105. Анкета та її структура.
106. Підготовка аналітичних звітів соціологічного дослідження.
107. Основні етапи та вимоги до звітньої документації результатів соціологічного дослідження.

108. Експертне опитування як кількісний метод збору соціологічної інформації.
109. Соціальна маргінальність. Американська та європейська традиції дослідження маргінальності
110. Соціологічна концепція Огюста Конта.
111. Спостереження як кількісний метод збору соціологічної інформації
112. Види соціологічних досліджень. Дати характеристику.
113. Сім'я в соціологічному дискурсі. Функції сім'ї.
114. Поняття еліти. Теорії еліт.
115. Опитування як кількісний метод збору соціологічної інформації
116. Анкетування як вид опитування. Особливості проведення анкетування.
117. Зв'язки з громадськістю. Основні завдання та функції.
118. Девіантна поведінка і соціальний контроль.
119. Кількісні методи збору соціологічної інформації.

Список літератури:

1. Арон Р. Етапи розвитку соціологічної думки / [Пер. з франц.]. – К.: Юніверс, 2004. – 688 с.
2. Кутуєв П.В., Богданова О.В., Клименко М.І. та ін. Теорія соціальних змін: сучасні соціологічні концептуалізації: Навчальний посібник / П.В. Кутуєв, О.В. Богданова, М.І.Клименко. та ін.. – К.: Вид-во НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2014– 220с.
3. Козловець Є.А. Соціологія: словник термінів і понять. – К.: Кондор, 2006. – 372 с.
4. Козирев М.П. Соціологія: Навчальний посібник. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. – 440 с.
5. Панченко Л.Ф. Підготовка майбутніх соціологів до комп'ютерного аналізу демографічних процесів та структур //Information Technologies and Learning Tools. – 2018. – Vol.65(3). – С.166– 183.
6. Паніотто В.І. Статистичний аналіз соціологічних даних. - У співав. з В.С. Максименко, Н.М.Харченко. Київ: Видавничий дім «КМ Академія», 2004. – 270 с.
7. Погорілий О.І. Соціологічна думка ХХ ст.: Посібник. – К., 1996. – 224 с.
8. Ручка А.О., Танчер В.В. Курс історії теоретичної соціології: Навч. посібник. К., 1995. – 223 с.
9. Соціологічна теорія: традиції та сучасність: Навч. посібник / [Ред. А. Ручка]. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2007. – 363 с.

10. Соціологія: Підручник для студ. ВНЗ / [Ред. В. Городяненко]. – К.: Академія, 2002. – 560с.
11. Соціологія: терміни, поняття, персоналії / [Ред. В. Піча]. – К.: Каравела; Львів: Новий Світ-2000, 2002. – 480с.
12. Соціологія : підручник / М. П. Требін, В. Д. Воднік, Г. П. Клімова та ін. ; за ред. М. П. Требіна. — Х. : Право, 2010. — 224 с.
13. Черниш Н. Соціологія: Курс лекцій. – Львів: Кальварія, 2004. – 544с.
14. Штомпка Пйотр Соціологія. Аналіз суспільства. - Львів: Колір ПРО, 2020. - 800 с
15. Якісні дослідження в соціологічних практиках: Навчальний посібник / За ред. Н. Костенко, Л. Скакової. – К.: Інститут соціології НАНУ, 2009. – 400 с.